

The background image shows two men in a professional setting. One man, wearing glasses and a white shirt, is pointing at a laptop screen. The other man, with a beard and a light-colored shirt, is smiling and looking at the screen. The entire image is overlaid with a blue tint.

4. WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA W RAMACH CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH

CENTRUM
USŁUG
SPOŁECZNYCH

Co znajdziemy w broszurze?

Opracowanie podejmuje temat współpracy międzysektorowej, jaką powinny realizować centra usług społecznych (CUS). Autorzy wychodzą od omówienia podstaw ustrojowych takiej współpracy. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1818) wskazuje jej cele, zasady, formy, a także inne podstawowe warunki takiej działalności, którą CUS będzie planować i realizować. W obszernym uzasadnieniu znalazła się m.in. wyraźna ilustracja wymiernych korzyści, jakie lokalna społeczność osiągnie dzięki funkcjonowaniu centrów, które wynikają nie tyle ze świadczenia samych usług, ile właśnie z organizowania szerokiej współpracy z różnorodnymi podmiotami lokalnymi.

Realizacji tak efektywnej współpracy międzysektorowej mają służyć najlepiej dopasowane do warunków i kultury danej wspólnoty formy kooperacji CUS i funkcjonujących na jego terenie oddziaływania podmiotów zewnętrznych: organizacji społecznych, instytucji publicznych i firm. Stąd w materiale pojawiają się dwa dość zwarte omówienia zarówno różnej sytuacji potencjalnych podmiotów współpracy międzysektorowej CUS, jak i odmiennych warunków otoczenia lokalnego mających wpływ na sposób powstania i funkcjonowania CUS w gminach wiejskich, powiatach czy miastach.

W kolejnej części opracowania szczegółowo zostały omówione zasady i formy współpracy międzysektorowej realizowanej przez CUS na trzech płaszczyznach: kontraktowania usług, tworzenia partnerstw projektowych oraz koordynacji usług społecznych. Autorzy zaprezentowali możliwe do wdrożenia mechanizmy zlecenia zadań CUS podmiotom zewnętrznym, uwzględniając ich formy organizacyjne. Poza obszarem formalno-prawnym szczególną formą działania CUS w zakresie współpracy z podmiotami lokalnymi powinny być partnerstwa na rzecz koordynacji usług społecznych. Autorzy w materiale zaprezentowali jako jedną z rekomendacji propozycję utworzenia przy CUS forum partnerów centrum, stanowiące płaszczyznę koordynacji pracy nad poszczególnymi zakresami usług, ich realizacją i oceną.

Łukasz Waszak
Zbigniew Wejcman

4. WSPÓŁPRACA MIĘDZYSEKTOROWA W RAMACH CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH

Biblioteczka CUS

Seria materiałów edukacyjnych „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych”

Wydawca: Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

PREZYDENT.PL

Redaktor serii: dr hab. Marek Rymsza

Koordynator projektu: Anna Dudzik

Publikacja recenzowana

Copyright © Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

Warszawa 2020

Skład i łamanie: Rafał Kossowski BIAŁY KOS

Wprowadzenie

Współpraca międzysektorowa w ramach centrum usług społecznych to jedna z broszur składających się na pakiet edukacyjny „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych”, przygotowany przez Kancelarię Prezydenta RP w związku z wejściem w życie z dniem 1 stycznia 2020 roku przepisów ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1818; dalej: ustawa o CUS). Projekt tej ustawy został skierowany do Parlamentu przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę w listopadzie 2018 roku. Prezydencka inicjatywa ustawodawcza spotkała się z poparciem rządu i pozytywną oceną parlamentarzystów ze wszystkich klubów politycznych, czego potwierdzeniem było konsensualne głosowanie „za” zarówno w Sejmie w dniu 19 lipca 2019 roku, jak i w Senacie w dniu 2 sierpnia 2019 roku. Zakończeniem procesu legislacyjnego było podpisanie ustawy przez Prezydenta RP, co nastąpiło 23 sierpnia 2019 roku.

Kilkumiesięczne *vacatio legis* ustanowione dla wejścia w życie przepisów ustawy zostało wykorzystane do odpowiedniego jej oprzyrządowania. Pakiet materiałów edukacyjnych omawiających najważniejsze zagadnienia związane z tworzeniem i funkcjonowaniem centrów usług społecznych (CUS) jest elementem tego oprzyrządowania. Prezentowana broszura poświęcona jest organizowaniu społeczności lokalnej jako ustawowemu zadaniu centrów. Prezentowana broszura tłumaczy, dlaczego warto, a przede wszystkim podpowiada, w jaki sposób rozwijać w ramach lokalnego systemu usług koordynowanego przez CUS współpracę z podmiotami usługowymi z różnych sektorów: z organizacjami społecznymi z sektora pozarządowego, z przedsiębiorstwami społecznymi i innymi podmiotami z sektora ekonomii społecznej (i solidarnej) oraz przedsiębiorcami z sektora prywatnego.

W ustawie o CUS zostały wskazane i zdefiniowane zasady realizowania przez CUS usług społecznych. Należą do nich współdziałanie z lokalnymi usługodawcami (zasada współpracy), prowadzone w sposób wzmacniający ich potencjał (zasada pomocniczości), a także zasady: powszechności oraz kompleksowości udzielanego wsparcia usługowego, podmiotowego traktowania mieszkańców jako usługobiorców, dbałości o jakość świadczonych usług oraz wzmacniania więzi społecznych. Ponadto ustawodawca przywołał (już bez definiowania) zasady współpracy zapisane uprzednio w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.). Są to zasady: suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności. Broszura zawiera konkretne wskazania, w jaki sposób organizować współpracę przy realizacji usług społecznych w zgodzie z duchem i literą tych zasad.

Autorzy broszury zaznaczają, że w ustawie o CUS nie został zaproponowany nowy tryb współpracy międzysektorowej i w ramach współdziałania należy stosować tryby dookreślone we wspomnianej

ustawie z 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w ustawie z 2004 roku – Prawo zamówień publicznych oraz w kilku innych ustawach branżowych. Autorzy nie poprzestają jednak na omówieniu obowiązujących regulacji prawnych. Przedstawiają rekomendacje w zakresie rozwiązań dopuszczonych przez polskie prawo, a stosowanych fakultatywnie przez współpracujące ze sobą podmioty samorządowe i pozarządowe. Najważniejsze z nich to możliwość powołania lokalnego partnerstwa międzysektorowego wspierającego CUS oraz forum partnerów CUS jako nieformalną płaszczyznę bieżącego współdziałania. Rekomendacje te są zgodne z duchem ustawy o CUS, która daje możliwość, a nie obowiązek prowadzenia centrów usług społecznych, zakładając wykorzystywanie w tym celu przez terytorialne wspólnoty samorządowe lokalnych zasobów, doświadczeń i dostępnych na gruncie polskiego prawa rozwiązań instytucjonalnych.

W broszurze podkreśla się, że tworzenie i funkcjonowanie CUS stwarza nowe możliwości rozwoju ekonomii społecznej i solidarnej. Należy zaznaczyć, że ustawa o CUS to impuls zwłaszcza dla rozwoju przedsiębiorstw społecznych. W ostatnim ćwierćwieczu w Polsce wspierano przede wszystkim rozwój przedsiębiorstw integracji społecznej przez pracę. Jednak w formule przedsiębiorczości społecznej mieszczą się także przedsiębiorstwa ukierunkowane na rozwój lokalny obszarów marginalizowanych (to one stały się kołem zamachowym rozwoju ruchu ekonomii społecznej) oraz przedsiębiorstwa świadczące usługi społeczne na zasadach niekomercyjnych. I to właśnie dla rozwoju tych ostatnich ustawa o CUS stworzyła szczególnie sprzyjające warunki. Z tego zielonego światła warto skorzystać w imię zrównoważonego rozwoju polskiego sektora ekonomii (gospodarki) społecznej.

Autorzy broszury zaznaczają ponadto, że rozwój współpracy międzysektorowej w ramach lokalnego systemu usług społecznych to szansa na wzmocnienie szeroko rozumianego potencjału społeczności lokalnej. Z perspektywy ekonomicznej CUS mają doprowadzić do zrównoważenia popytu i podaży usług społecznych na poziomie zapewniającym dobrostan mieszkańców – członków społeczności lokalnych i zarazem w sposób wykorzystujący w jak najwyższym stopniu potencjał lokalnej infrastrukturalny. To podejście oznacza trwałe połączenie na poziomie lokalnym rozwoju społecznego z rozwojem ekonomicznym.

Zapraszamy do lektury!

Marek Rymnsza, doradca Prezydenta RP

Podstawy współpracy międzysektorowej na potrzeby centrów usług społecznych

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych¹ wskazuje cele, zasady, formy i inne podstawowe warunki realizowania usług społecznych na poziomie podstawowych terytorialnych wspólnot samorządowych, jakimi są gminy. W zakresie realizowania usług wiodąca rola przypada tu centrum usług społecznych (CUS), ale przyjęty przez ustawodawcę model zakłada szeroką współpracę CUS z lokalnymi usługodawcami ze wszystkich sektorów. W obszernym uzasadnieniu do wyjściowego projektu ustawy podkreśla się, że „W szczególności, formuła centrów usług społecznych (...) wspiera rozwój partnerskiej współpracy międzysektorowej w ramach lokalnych systemów usług społecznych (misją centrum jest koordynowanie działań lokalnych usługodawców, a nie koncentrowanie świadczenia usług w jednej lokalnej instytucji)². Dzięki tej współpracy, jak wskazuje się w uzasadnieniu, lokalna społeczność zyska nie tylko szerszy dostęp do usług, lecz także wzmocnią się organizacje trzeciego sektora i lokalni przedsiębiorcy.

Z uzasadnienia do projektu ustawy o CUS

Przewiduje się, że wejście w życie projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych będzie miało pozytywny wpływ na działalność przedsiębiorców (w tym mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców) działających na terenie gmin, które założą centra usług społecznych. Można się spodziewać, że utworzenie centrów wpłynie na ożywienie gospodarcze na danym terenie, ponieważ znaczna część usług będzie mogła być wykonywana przez lokalnych przedsiębiorców. Współpraca lokalnych przedsiębiorców z centrami usług społecznych będzie stanowiła dodatkowy kanał promocji świadczonych przez nich usług i zwiększy możliwości dotarcia do potencjalnych usługobiorców (np. osób starszych i niesamodzielnych, w odniesieniu do których tradycyjne kanały komunikacji marketingowej są często nieskuteczne). Ustawa może także się przyczynić do powstawania nowych firm z sektora mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorstw, ponieważ dzięki centrom usług społecznych pojawi się dodatkowy popyt na zamawiane usługi społeczne, które te przedsiębiorstwa będą mogły wykonywać.

1 Dz. U. z 2019 r. poz. 1818; dalej ustawa o CUS.

2 Uzasadnienie do projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, druk sejmowy nr 3040, Sejm IX kadencji.

Ustawa wpłynie również na sektor organizacji pozarządowych, które będą mogły być zleceniobiorcami centrów usług społecznych i świadczyć usługi społeczne w ramach prowadzonej przez siebie działalności statutowej, finansując je z budżetu centrum usług społecznych. Pozwoli to na lepsze wykorzystanie potencjału trzeciego sektora oraz wzmocnienie lokalnych organizacji pozarządowych świadczących usługi społeczne”.

uzasadnienie do projektu ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych,
druk sejmowy nr 3040, Sejm VIII kadencji

Realizacji efektywnej współpracy międzysektorowej mają służyć najlepiej dopasowane do warunków i kultury danej wspólnoty formy kooperacji CUS i funkcjonujących na jego obszarze oddziaływania podmiotów zewnętrznych: organizacji społecznych, instytucji publicznych i firm. Stanowią o tym przepisy zawarte w art. 7, 13, 14, 21 i 27 ustawy o CUS.

Art. 7. 2. Wykonawcą usług społecznych określonych w programie usług społecznych może być w szczególności: (...)

- 3) organizacja pozarządowa lub podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2019 r. poz. 688 i 1570), wyłoniony na podstawie tej ustawy, lub
- 4) podmiot wyłoniony na podstawie ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1986 i 2215 oraz z 2019 r. poz. 53, 730 i 1655), lub
- 5) podmiot wykonujący działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 2190 i 2219 oraz z 2019 r. poz. 492, 730, 959 i 1655).

Art. 13. 1. Do zadań centrum należy w szczególności: (...)

- 8) podejmowanie działań na rzecz rozwoju i koordynacji usług społecznych, w tym przez nawiązywanie współpracy z organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, podmiotami wykonującymi działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej oraz osobami fizycznymi i prawnymi.

Art. 14. 1. Przy wykonywaniu zadań centrum: (...)

- 6) mając na względzie potrzeby wspólnoty samorządowej, podejmuje działania zmierzające do rozszerzenia oferty usług społecznych, przy wykorzystaniu potencjału podmiotów realizujących usługi społeczne na obszarze działania centrum (zasada pomocniczości) (...).

Art. 21. 1. Na podstawie wniosków wynikających z rozeznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych centrum opracowuje diagnozę potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych (...).

3. Diagnoza, o której mowa w ust. 1, zawiera w szczególności informacje dotyczące: (...)

2) jednostek organizacyjnych gminy, organizacji pozarządowych i podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz osób fizycznych i prawnych, wykonujących usługi z zakresu, o którym mowa w art. 2 ust. 1, na obszarze działania centrum wraz ze wskazaniem wykonywanych przez nie usług.

Art. 27. 1. Do zadań organizatora usług społecznych należy w szczególności: (...)

3) podejmowanie działań w celu rozwijania oraz koordynacji lokalnego systemu usług społecznych, w tym nawiązywanie współpracy z organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, podmiotami wykonującymi działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej oraz osobami fizycznymi i prawnymi, wykonującymi usługi z zakresu, o którym mowa w art. 2 ust. 1, na obszarze działania centrum (...).

ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Zróznicowana sytuacja podmiotów z obszaru współpracy międzysektorowej CUS

Ustawa o CUS określa, że w ramach współpracy międzysektorowej partnerami dla CUS będą podmioty wymienione w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie³, a zatem stowarzyszenia, fundacje, jednostki kościelne i wyznaniowe, spółdzielnie socjalne. Podmioty te mogą świadczyć usługi w ramach działalności nieodpłatnej, odpłatnej działalności statutowej lub działalności gospodarczej. Zawsze działalność ta ma jednak charakter *non profit*, co oznacza, że jeśli zostaje wypracowana nadwyżka finansowa, to jest ona przeznaczana na realizację celów statutowych takiego podmiotu.

Do kategorii partnerów CUS należy jednak zaliczyć także osoby prawne i fizyczne prowadzące klasyczną działalność gospodarczą w celu osiągnięcia zysku. Wśród partnerów CUS świadczących usługi społeczne warto wyróżnić trzy kategorie zbiorcze: organizacje pozarządowe (i inne podmioty sektora pozarządowego), przedsiębiorstwa społeczne (i inne podmioty ekonomii społecznej) oraz klasyczne przedsiębiorstwa (podmioty gospodarcze).

³ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.

Podmioty sektora pozarządowego

Organizacje pozarządowe stanowiły w Polsce według badania Głównego Urzędu Statystycznego z 2017 r.⁴ znaczną grupę 91,9 tys. organizacji niedochodowych, które według metodologii stosowanej w statystyce publicznej zaliczono do szerszej zbiorowości podmiotów ekonomii społecznej. W grupie tej dominują stowarzyszenia i podobne im organizacje społeczne o charakterze członkowskim (80,5%); drugie pod względem liczebności są tu fundacje (15,5%). Większość organizacji pozarządowych prowadzi wyłącznie nieodpłatną działalność statutową (69,8%). Wśród pozostałych więcej prowadzi dodatkowo odpłatną działalność statutową (21,3%) niż działalność gospodarczą (5,7%). Według ustaleń GUS z przywołanego badania jedynie 3,2% organizacji pozarządowych łączy świadczenie usług w ramach odpłatnej działalności statutowej z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Z kolei badania Stowarzyszenia Klon/Jawor pokazują, że działalność usługowa jest jednym z najważniejszych rodzajów działań podejmowanych w sektorze pozarządowym. Według raportu z badania przeprowadzonego przez to stowarzyszenie w 2018 r.⁵, organizacje deklarują prowadzenie działalności przede wszystkim w obszarach: sportu, turystyki, rekreacji i hobby (35% wskazań), kultury i sztuki (14%), edukacji i wychowania (13%), usług socjalnych i pomocy społecznej (7%), a głównymi adresatami tych działań są dzieci, młodzież (73% wskazań), okoliczni mieszkańcy, lokalna społeczność (62%), seniorzy (39%) oraz osoby chore i z niepełnosprawnością (25%). Wszystkie te obszary uwzględnione są w definicji usług społecznych zawartej w art. 2 ustawy o CUS.

Podmioty ekonomii społecznej

Jednym ze sposobów określenia znaczenia pojęcia „ekonomia społeczna” („gospodarka społeczna”) jest jego zdefiniowanie przez umiejscowienie. Ekonomia społeczna jest segmentem sfery publicznej (elementem ładu ustrojowego) obok takich elementów jak państwo demokratyczne, gospodarka rynkowa i społeczeństwo obywatelskie. To podejście umiejscawia ekonomię społeczną w relacji państwo–obywatel i zarazem na styku rynku i państwa. Pokazuje ono również wyraźnie, że choć przedsiębiorczość społeczna łączy wymiar społeczny z rynkowym, to może obejmować szeroki zakres polityk publicznych.

Można również wskazać fundamenty aksjologiczne ekonomii społecznej: jest to przede wszystkim specyficzne podejście osób i instytucji do społecznej rzeczywistości. Dotyczy ono zarówno nastawienia do własnych problemów (a więc raczej aktywność ukierunkowana na rozwiązanie problemów, którą można określić jako postawę przedsiębiorczą, a nie jako postawę roszczeniową domagającą się podjęcia działania przez innych), sposobu rozwiązywania tych problemów (raczej zbiorowo niż indywidualnie), jak i celów, jakie się stawia (raczej dobro wspólne i dobro innych niż wąskie interesy jednostkowe i grupowe). Działania podejmowane w ramach ekonomii społecznej opierają się więc w dużej mierze na solidarności i współpracy, a nie na partykularyzmie i konkurencji. W tym duchu o ekonomii społecznej wypowiedział się ostatnio Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, podkreślając znaczenie najważniejszych podmiotów tego sektora – przedsiębiorstw społecznych (przedsiębiorstw gospodarki społecznej – por. ramka).

4 K. Goś-Wójcicka, K. Jarębska, K. Lewandowski, E. Makowska-Belta, T. Sekuła, *Organizacje pozarządowe jako podmioty ekonomii społecznej*, Departament Badań Społecznych GUS (Urząd Statystyczny w Krakowie), Warszawa 2019.

5 B. Charycka, M. Gumkowska, 2018. *Kondycja organizacji pozarządowych*, Stowarzyszenie Klon/Jawor, Warszawa 2019, raport dostępny w Internecie na portalu www.ngo.pl.

Znaczenie przedsiębiorstw społecznych

„Przedsiębiorstwa gospodarki społecznej są katalizatorami innowacji społecznych, ponieważ skupiają się na konkretnej grupie użytkowników, niezaspokojonej potrzebie społecznej bądź wypełnieniu luki. Pojawiają się obecnie liczne nowe modele biznesowe, które zmieniają relacje między producentami, dystrybutorami i konsumentami (np. w ramach gospodarki opartej na funkcjonalności, gospodarki dzielenia się i odpowiedzialnego finansowania) (...). W Belgii spółdzielcze doświadczenie SMART umożliwia zrzeszonym niezależnym pracownikom prowadzenie działalności gospodarczej w bezpiecznych ramach. SMART działa obecnie w dziewięciu krajach europejskich, zrzeszając łącznie 120 tys. pracowników. W Hiszpanii grupa spółdzielcza Mondragon od ponad 70 lat reprezentuje znaczą część rozwoju gospodarczego i społecznego w Kraju Basków. Mondragon Corporation zatrudnia obecnie ponad 90 tys. osób (...). Niektóre z tych przedsiębiorstw w dziedzinie bankowości i ubezpieczeń (jak Crédit coopératif we Francji, Grupa P&V w Belgii) są liderami na rynkach krajowych. Spółdzielnie konsumentów lub dystrybutorów zajmują w taki sam sposób istotne miejsce w powszechnym handlu w Europie”.

Źródło: opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wkład przedsiębiorstw gospodarki społecznej w bardziej spójną i demokratyczną Europę” (Dz. Urz. UE C z 2019 r. poz. 240, s. 5).

Od blisko 15 lat rozwija się współczesny polski model ekonomii społecznej, dla którego obecnie podstawą programową jest dokument rządowy pod nazwą Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)⁶. Program wyróżnia bardzo wiele podmiotów, które należą do kategorii podmiotów ekonomii społecznej (PES; szeroka definicja uwzględnia też podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej). W węższym rozumieniu są to przedsiębiorstwa społeczne, a zatem te podmioty, które prowadząc działalność gospodarczą, zatrudniają przy tym osoby z grup wykluczonych społecznie bądź zagrożonych takim wykluczeniem.

Przyjęta 31 stycznia 2019 r. aktualizacja KPRES⁷ definiuje obszar ekonomii społecznej i solidarnej. Ekonomia społeczna to w tym ujęciu sfera aktywności obywatelskiej i społecznej, która przez działalność gospodarczą i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu. Zauważalne jest tu szersze ujęcie specyfiki działalności przedsiębiorstw społecznych, z uwzględnieniem ich funkcji świadczenia usług społecznych.

Obszar wskazany definicją ekonomii społecznej obejmuje w szczególności:

- organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;

⁶ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej przyjęty uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. (M.P. z 2014 r. poz. 811).

⁷ Aktualizacja Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej z dnia 31 stycznia 2019 r. (M.P. z 2019 r. poz. 214).

- koła gospodyń wiejskich;
- spółdzielnie pracy;
- podmioty ekonomii solidarnej.

Ekonomia solidarna to część ekonomii społecznej, której podstawowym celem jest aktywizacja zawodowa i integracja społeczna, w tym reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, oraz rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych.

Z uwagi na kluczowe znaczenie działalności reintegracyjnej, do podzbioru ekonomii solidarnej zaliczane są:

- przedsiębiorstwa społeczne (podmioty ekonomii społecznej, które prowadzą działalność gospodarczą lub odpłatną korzyść publiczną, aktywizują zawodowo osoby trudno zatrudnialne, nie prywatyzują zysku lub nadwyżki bilansowej i są zarządzane w sposób partycypacyjny);
- spółdzielnie socjalne oraz spółdzielnie inwalidów i niewidomych;
- zakłady pracy chronionej;
- jednostki reintegracyjne, w tym: jednostki aktywizujące osoby niepełnosprawne (Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej), jednostki zatrudnienia socjalnego aktywizujące osoby wykluczone społecznie (Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej).

Podmioty gospodarcze

Przedsiębiorstwa z klasycznie pojmowanej gospodarki wolnorynkowej reprezentowane są w Polsce najliczniej przez jednoosobową działalność gospodarczą. Działalność taką prowadziło na koniec 2018 r. 3 miliony osób fizycznych. Drugą pod względem popularności formą prowadzenia działalności gospodarczej są spółki, których liczba sięga prawie 550 tys.

W przypadku firm ich współpraca z jednostkami samorządu terytorialnego (JST) w realizacji zadań publicznych przebiega wyłącznie w oparciu o ustawę z dnia 29 stycznia 2004 roku – Prawo zamówień publicznych⁸. Oznacza to, że zamawiający (JST) stosuje w celu wyłonienia wykonawcy danego zadania publicznego jeden z trybów uregulowanych w tej ustawie. Zgodnie z prawem unijnym zlecający mogą tu (ale nie muszą) stosować klauzule społeczne. Tego typu forma zlecenia do realizacji usług publicznych jest najbardziej przyjazna dla jednostek samorządu ze względu na proste, a jednocześnie stabilne procedury.

Otoczenie (warunki) współpracy międzysektorowej

U podstaw powołania CUS leży między innymi idea zapewnienia powszechnego dostępu mieszkańców do usług społecznych – powszechna, a zatem niestygmatyzująca osoby określoną trudną sytuacją czy cechą. Z powszechnością świadczenia usług przez CUS może się wiązać zasadnicza trudność, jaką może być brak odpowiednio kompetentnych świadczeniodawców. Być może poszczególne CUS będą zmuszone wykonywać przypisane im zadania we własnym zakresie, poprzez zatrudnienie odpowiedniego personelu.

Z czego wynika taki właśnie wniosek? Głównie ze statystyk, jakie przynoszą badania podmiotów należących

⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1843 z późn. zm.

do sektora prywatnych podmiotów społecznych, a także podmiotów funkcjonujących w obszarze ekonomii społecznej. Dane pozyskiwane podczas regularnie prowadzonych badań (Stowarzyszenie Klon/Jawor oraz GUS) wskazują na wysoką nadreprezentację podmiotów prywatnych – firm i organizacji społecznych – w największych i wielkich skupiskach miejskich w porównaniu z ich wyraźną absencją w miastach powiatowych i mniejszych miasteczkach, gminach wiejsko-miejskich i wiejskich, których w Polsce jest najwięcej. Organizacje pozarządowe zarejestrowane w miastach powiatowych i gminach wiejsko-miejskich czy mniejszych w niewielkim procencie prowadzą stałą działalność, której przejawem są również obroty roczne i zatrudnienie personelu – poza większymi ośrodkami taka aktywność jest śladowa. Podobnie zbliżone badania podmiotów funkcjonujących w sferze ekonomii społecznej pokazują, że co prawda liczba nowo powstałych przedsiębiorstw społecznych z roku na rok rośnie, lecz średni okres ich efektywnego funkcjonowania nie jest zbyt długi (mediana to 3 lata), ponadto jest on powiązany ze wspierającymi tego typu działalność programami (świadczonymi np. przez Ośrodki Wspierania Ekonomii Społecznej).

Wiele też zależy od geograficznej lokalizacji danego CUS. Warto wskazać tu na odmienną sytuację trzech rodzajów gmin: (1) dużych miast, (2) gmin wiejskich, (3) miast na prawach powiatu. W każdym z nich jest miejsce dla CUS, ale zalety z jego uruchomienia w każdym rysować się będą nieco inaczej.

DUŻE MIASTA

Na terenie metropolii, dużych miast wojewódzkich i miast o zbliżonym do nich potencjale zazwyczaj funkcjonuje już wystarczająca liczba przedsiębiorstw społecznych i organizacji pozarządowych – prowadzących przy tym działalność odpłatną statutową pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, a zatem należących też do sfery ekonomii społecznej – aby samorząd mógł zlecać im poszczególne usługi społeczne z wykorzystaniem CUS jako podmiotu organizującego lokalny system usługowy. Zauważmy przy tym, że ustawodawca miastom liczącym powyżej 100 tys. mieszkańców pozostawił wybór: czy tworzyć CUS przez przekształcenie miejscowego OPS, czy obok niego, uwzględniając, że w takich dużych jednostkach samorządowych jest wystarczająca przestrzeń dla funkcjonowania obok siebie obu placówek o odmiennych profilach udzielanego wsparcia (usługi powszechnie w CUS; pomoc dla najsłabszych w OPS).

Współpraca międzysektorowa CUS z lokalnymi usługodawcami może się tu odbywać zarówno przez organizowanie otwartych konkursów ofert dla podmiotów sektora pozarządowego i szerzej – podmiotów ekonomii społecznej, jak i zlecenie usług społecznych w trybach określonych w Prawie zamówień publicznych, z uwzględnieniem możliwości kontraktacji usług z podmiotami komercyjnymi. Można powiedzieć, że w miastach tych istnieje już infrastruktura usługowa i uruchomienie CUS będzie służyć integracji lokalnych usługodawców i tym samym stworzeniu dla mieszkańców kompleksowej oferty usługowej przy efektywniejszym wykorzystaniu lokalnego potencjału usługowego.

W tym drugim przypadku (zamówienia publiczne) warto i należy, naszym zdaniem, stosować klauzule społeczne, do których wdrożenia większe jednostki samorządu terytorialnego (JST) mają wystarczające zasoby. Są już powszechnie dostępne poradniki i podręczniki pozwalające przygotować jednostkom samorządu samodzielnie lub z niewielką pomocą ekspercką procedury zleceń uwzględniające zapisy o klauzulach społecznych. Pojawia się też coraz więcej dobrych praktyk, z których dorobku można swobodnie korzystać.

GMINY WIEJSKIE

Na obszarach wiejskich sytuacja wyjściowa jest zasadniczo odmienna i dlatego inne korzyści z utworzenia CUS wybijają się tu na pierwszy plan. W gminach wiejskich funkcjonują zazwyczaj małe ośrodki pomocy społecznej, nierzadko zatrudniające jedynie kilkusobową kadrę. Zgodnie z wymogiem zawartym w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej⁹ na jednego pracownika socjalnego w OPS nie może przypadać więcej niż 2000 mieszkańców. W najmniejszych gminach minimalne wymagane zatrudnienie w ośrodku to trzech pracowników socjalnych, kierownik oraz osoba odpowiedzialna za księgowość. W związku z rządowymi programami socjalnymi (kluczowe znaczenie ma tu Program Rodzina 500+) z pomocy społecznej coraz częściej przestają korzystać rodziny wielodzietne. Inne kwestie związane z wykluczeniem społecznym pojawiają się w tych środowiskach sporadycznie (sieroctwo, wyjście z więzienia, piecza zastępcza). Takie zjawiska, jak przemoc domowa czy uzależnienie, nie są tak powszechnie zgłaszane jak w miastach ze względu na wstyd związany z ujawnieniem tych zjawisk w danej rodzinie. Jest natomiast zapotrzebowanie (i sukcesywnie rośnie) na usługi opiekuńcze i inne formy wsparcia usługowego dla seniorów, osób niepełnosprawnych czy na usługowe wsparcie wytchnieniowe dla rodzinnych opiekunów osób zależnych. Na te potrzeby trudno jednak odpowiedzieć kilkusobowym zespołem lokalnego OPS. Trudno samemu znaleźć w obrębie jednej gminy wiejskiej inne niezbędne zasoby na świadczenie takich usług, zwłaszcza w trybie powszechnego dostępu.

Mając powyższe na względzie, jednostki samorządu gmin wiejskich (oraz zbliżonych do nich potencjałem gmin wiejsko-miejskich) mogą być zainteresowane tworzeniem CUS w drodze porozumienia kilku podobnych gmin. Warto pamiętać, że zgodnie z zapisami ustawowymi międzygminny CUS z założenia funkcjonuje obok gminnych OPS; w praktyce następuje więc instytucjonalne rozdzielenie świadczenia usług o charakterze powszechnym (z wykorzystaniem CUS) i pomocy (usługowej i materialnej) adresowanej do najsłabszych. Pojawia się tu zadanie zapewnienia dojazdu mieszkańców do CUS, gdzie będzie można uzyskać kompleksowe wsparcie w postaci indywidualnych planów usług społecznych (IPUS).

W gminach wiejskich zazwyczaj występuje niedobór lokalnych usługodawców – potencjalnych partnerów CUS. Utworzenie CUS ponadgminnego umożliwi tworzenie lokalnego systemu usługowego integrującego usługodawców z szerszego obszaru niż teren jednej gminy. Utworzenie CUS na terenach gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w dłuższej perspektywie czasowej z pewnością będzie służyć rozwojowi infrastruktury usługowej, stając się impulsem rozwojowym zwłaszcza dla różnych typów podmiotów ekonomii społecznej, które mogą świadczyć usługi społeczne. Należy tu wskazać zwłaszcza na potencjał spółdzielni socjalnych zakładanych przez osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, czy istniejące już organizacje pozarządowe, które w większym stopniu mogą wykorzystać swój potencjał w obszarze działalności usługowej. Takie rozwiązania pozwalają zaktywizować członków lokalnej społeczności, stworzyć dla nich nowe miejsca pracy, zapewnić stabilne finansowanie – przez kontraktowanie zadań i usług na podstawie Prawa zamówień publicznych (z wykorzystaniem trybu *in-house*) i ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie i jednocześnie stopniowo zmniejszać obciążenia samorządu czy też CUS wynikające z organizowania świadczenia danych usług.

MIASTA NA PRAWACH POWIATU

Potencjał ekonomiczny i społeczny miast na prawach powiatu jest znacząco mniejszy niż dużych miast i zarazem znacząco większy niż gmin wiejskich i wiejsko-miejskich. Miasta na prawach powiatu znajdują się przy

⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1507.

tym w specyficznej sytuacji: są w znacznym stopniu uzależnione od subwencji rządowych, a zarazem – w przeciwieństwie do gmin wiejskich – nie są do nich adresowane specjalne fundusze publiczne na wspieranie finansowe środowisk niedoinwestowanych społecznie (z możliwości tych korzystają głównie gminy wiejskie i miejsko-wiejskie). Miasta na prawach powiatu mają mniejszy niż duże miasta potencjał usługowy, a zarazem jako jednostka terytorialna są wystarczająco duże, aby myśleć w kategoriach utworzenia własnego centrum usług społecznych, a nie centrum międzygminnego.

Relatywnie trudna sytuacja miast na prawach powiatu przejawia się w daleko idącym uzależnieniu podmiotów trzeciego sektora od środków publicznych, niezbyt imponujących w swej wielkości (średnio na powiat przypada 120 tys. zł dotacji dla organizacji pozarządowych, których na tym terenie może być ok. 20–35 rzeczywiście funkcjonujących, co nie zawsze oznacza, że świadczą one usługi społeczne lub są do tego odpowiednio przygotowane). Diagnoza takich obszarów wskazuje dość wyraźnie na niedoszacowanie zewnętrznych partnerów dla CUS i na ich niewielki kapitał rzeczowy i ludzki. Jednocześnie – z racji trudnej sytuacji i niewielkich możliwości otrzymania wsparcia zewnętrznego – są to środowiska wystarczająco zdeterminowane i zainteresowane różnego typu eksperymentalnymi formami działalności wspomagającej rozwój społeczny i gospodarczy na ich terenie. Otwartość na model CUS może tutaj być dostatecznie wysoka, aby takie rozwiązanie znalazło adekwatne grono realizatorów. Natomiast niejasne jest, kto będzie w stanie wykonać usługi, ponieważ ani miasta powiatowe, ani sam powiat jako odrębna jednostka nie posiadają środków zdolnych wypromować stałych, profesjonalnych kontrahentów ze strony sektora pozarządowego lub sfery ekonomii społecznej.

Zarazem miasta te dają możliwość przetestowania rozwiązania praktycznego pozwalającego – i to jest ważna społeczna wartość dodana na poziomie lokalnym, ale także z perspektywy krajowych polityk publicznych – zintegrować rozproszonych usługodawców z wykorzystaniem potencjału zarówno powiatowego, jak i gminnego. W mieście na prawach powiatu w centrum usług społecznych można bowiem przekształcić miejski ośrodek pomocy rodzinie, łączący w swoich działaniach funkcje gminnego ośrodka pomocy społecznej i powiatowego centrum pomocy rodzinie.

Wydaje się, że podobnie jak w mniejszych gminach, również powiaty powinny w ramach rozwoju infrastruktury powszechnie dostępnych usług społecznych intensywnie tworzyć spółdzielnie socjalne osób prawnych oraz tworzyć zachęty (np. wdrażanie klauzul społecznych) dla powstawania tego typu podmiotów.

Należy zaznaczyć, że – zwłaszcza w początkowym okresie funkcjonowania ustawy o CUS – tworzeniu centrów usług społecznych w jednostkach samorządowych należących do wszystkich trzech omówionych wyżej grup będą sprzyjać lokalne doświadczenia w prowadzeniu pracy środowiskowej, zwłaszcza przy wykorzystaniu metody CAL (centrów aktywności lokalnej). Organizowanie społeczności lokalnej, które dzięki przepisom ustawy o CUS powiązane zostaje z rozwojem usług społecznych, stanowi fundament jednej z najważniejszych innowacji wprowadzonych tą ustawą¹⁰. Dysponując przygotowaną placówką oraz wypróbowanymi partnerami, ośrodki takie będą stanowić niezbędną awangardę dla wypracowania nowatorskich wdrożeń, prób i dobrych praktyk.

¹⁰ Metodyka organizowania społeczności lokalnej została dokładniej omówiona w opracowaniu: B. Bąbska, B. Skrzypczak, *Organizator społeczności lokalnej w centrum usług społecznych*, KPRP, Warszawa 2020; broszura dostępna w ramach pakietu edukacyjnego „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych” przygotowanego przez Kancelarię Prezydenta RP (przyp. red.).

Płaszczyzny, zasady i formy współpracy międzysektorowej

Współpraca międzysektorowa w ramach centrów usług społecznych powinna być realizowana na trzech płaszczynach:

- kontraktowanie usług w ramach CUS,
- tworzenie partnerstw projektowych,
- koordynacja usług społecznych.

Podstawą realizacji tych płaszczyn są zasady współpracy wskazane w art. 14 ustawy o CUS. Szczególną rolę odgrywać będą dwie z nich, a mianowicie zasada współpracy i zasada pomocniczości:

- zasada współpracy, która wskazuje podmioty współpracy oraz szczegółowe zasady, jak suwerenność stron, partnerstwo, efektywność i uczciwa konkurencja oraz jawność. W zakresie kontraktacji szczególną rolę odgrywać będą zasady efektywności (zapewnienie odpowiedniej jakości usług za odpowiednią cenę) oraz uczciwa konkurencja i jawność (oparcie wyboru realizatorów o jasne i powszechnie znane kryteria);
- zasada pomocniczości, która dla działania CUS i współpracy międzysektorowej jest kluczowa, ponieważ jej istotą jest wykorzystanie potencjału podmiotów już działających i realizujących usługi społeczne na terenie danej społeczności, a nie dublowanie ich usług. To właśnie włączenie już działających partnerów w realizację usług społecznych będzie jednym z kluczowych zadań centrum.

Art. 14. 1. Przy wykonywaniu zadań centrum:

- 1) oferuje określone usługi społeczne wszystkim osobom uprawnionym (zasada powszechności);
- 2) ma na względzie dobro osób korzystających z usług społecznych, w szczególności potrzebę respektowania poczucia ich podmiotowości i bezpieczeństwa (zasada podmiotowości);
- 3) zachowuje standardy jakości usług społecznych (zasada jakości);
- 4) zmierza do zapewnienia usług społecznych jak najpełniej odpowiadających na potrzeby wspólnoty samorządowej, z uwzględnieniem różnych faz życia oraz sytuacji rodzin (zasada kompleksowości);
- 5) współpracuje z organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, podmiotami wykonującymi działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej oraz osobami fizycznymi i prawnymi (zasada współpracy);
- 6) mając na względzie potrzeby wspólnoty samorządowej, podejmuje działania zmierzające do rozszerzenia oferty usług społecznych, przy wykorzystaniu potencjału podmiotów realizujących usługi społeczne na obszarze działania centrum (zasada pomocniczości);

- 7) dąży do wzmocnienia więzi społecznych oraz integracji i rozwoju wspólnoty samorządowej (zasada wzmacniania więzi społecznych).

2. Współpraca, o której mowa w ust. 1 pkt 5, odbywa się z uwzględnieniem suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności.

ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Kontraktowanie usług społecznych w ramach CUS

Kontraktowanie usług społecznych traktujemy jako formę zakupu (zlecenia) realizacji określonych usług partnerom działającym już lub mogącym działać na obszarze CUS. Ze względu na szczególny charakter usług społecznych, które mają być świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin i grup społecznych, grup mieszkańców o określonych potrzebach społecznych lub ogółu mieszkańców, szczególną rolę w realizacji usług odgrywać będą organizacje pozarządowe oraz podmioty ekonomii społecznej, które działają na rzecz społeczności lokalnej. To ci partnerzy ze względu na swoje cele statutowe powinni być główną stroną współpracy. Należy jednak pamiętać, że CUS ma zapewnić koordynację usług, stąd w opracowaniu wskazane są również podstawy zakupu usług od podmiotów *stricto* komercyjnych.

Podstawy prawne kontraktowania usług społecznych w ramach CUS opierają się na przepisach:

- a) ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – system oparty na dotacjach na realizację usług społecznych;
- b) ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych – system oparty na zakupie usług;
- c) ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej¹¹ – system oparty na kontraktach na usługi;
- d) ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych¹².

Dotacje na realizację usług społecznych jako zadania zlecane

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przewiduje tryb konkursowy jako podstawowy tryb wyłonienia realizatorów zadań publicznych. Fakt utworzenia CUS oraz prowadzonej przez nie współpracy finansowej powinien być uwzględniony w corocznie przyjmowanym programie współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi i podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Program współpracy przyjmowany jest do 30 listopada roku poprzedzającego realizację zadania publicznego. Właśnie w ramach tego programu powinny być wskazane przez daną jednostkę samorządu terytorialnego usługi społeczne, jakie planuje się przekazać w trybie zlecenia zadania publicznego, a także kwota na te zadania.

11 Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 2190 z późn. zm.

12 Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1373 z późn. zm.

Ze względu na charakter usług społecznych rekomendujemy zlecenie usług w oparciu o zadania wieloletnie. Artykuł 16 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przewiduje możliwość zlecenia zadań na okres do 5 lat. W pierwszym okresie funkcjonowania CUS rekomendujemy umowy na minimum 2–3 lata. Taki czas daje możliwość wdrożenia oraz oceny sposobu prowadzenia usług.

Zadania powyższe mogą być zadaniami zleconymi jako zadania wspierane i powierzane. Wsparcie zadań oznacza, że samorząd oczekiwać będzie zapewnienia przez realizatora usług społecznych wkładu własnego. Powierzenie oznacza pokrycie kosztów usług w 100% przez podmiot zlecający. Na etapie planowania zlecenia usług społecznych w ramach CUS należy szczegółowo przeanalizować, które z usług mogą być wsparte, a które powinny być jednak powierzone. Należy pamiętać, że udział partnerów społecznych nie wyłącza faktu, że zadania te są zadaniami własnymi samorządu, których koszt świadczenia powinien pokrywać z własnego budżetu.

Dodatkowo ważnym aspektem, który powinien być uwzględniony, jest dopuszczona przez ustawodawcę w art. 43 ust. 1 ustawy o CUS (decyzja pozostaje w kompetencji władz gminnych) możliwość pobierania opłat od uczestników CUS w ramach poszczególnych usług społecznych.

Art. 43 ust. 1. Jeżeli program usług społecznych przewiduje opłatę za określone w nim usługi społeczne, osoby zakwalifikowane wnoszą opłatę na rachunek bankowy centrum, w wysokości i terminie ustalonym przez centrum na podstawie programu usług społecznych.

ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Zgodnie z intencją ustawodawcy, wszystkie opłaty z tytułu korzystania z usług społecznych realizowanych w systemie koordynowanym przez CUS będą wpływały bezpośrednio do centrum. Oznacza to, że przy zlecaniu usług społecznych jako zadań publicznych partnerom CUS powinno uwzględnąć się całość kosztów usługi, a zarazem osoby kwalifikowane do wsparcia w ramach CUS powinny korzystać z usług wyłonionych usługodawców bez ponoszenia dodatkowych opłat na ich rzecz.

Specyfiką systemu zlecenia zadań publicznych w ramach ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie jest zawężenie podmiotów będących dostawcą usług społecznych do podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego w rozumieniu tej ustawy. Zgodnie z ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zadania mogą być zleczone:

- organizacjom pozarządowym – tu głównym partnerem są stowarzyszenia i fundacje, czyli podmioty nienależące do sektora finansów publicznych i nie działające dla zysku;
- osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym działającym na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;

- stowarzyszeniom jednostek samorządu terytorialnego;
- spółdzielniom socjalnym;
- spółkom akcyjnym i spółkom z ograniczoną odpowiedzialnością oraz klubom sportowym będącym spółkami działającymi na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie¹³, które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

Samorząd przygotowujący zlecenie zadania publicznego w ramach centrum usług społecznych określa na poziomie ogłoszenia m.in.:

- zakres przedmiotowy usług społecznych, jakie będą zlecane;
- zasady realizacji usług i ich minimalny standard;
- czy zadanie będzie powierzone, czy wsparte oraz jaki poziom dofinansowania jest dopuszczalny;
- termin realizacji;
- wysokość środków przewidzianych na zadanie – w tej części rekomendujemy, by wskazać również maksymalną wartość dotacji oraz liczbę podmiotów, która będzie wyłoniona do realizacji zadania publicznego.

W przypadku specyfiki usług społecznych w ramach CUS takie warunki wydają się niezbędne do realizacji. Szczegółowy zakres ogłoszenia określa art. 13 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Obecnie obowiązujące zasady zlecania zadań publicznych w trybie konkursowym nakładają dodatkowo na samorządy zlecające zadanie konieczność określenia przy zlecaniu zadań celów zadania oraz rekomenduje się określenie oczekiwanych rezultatów. Kierunek ten jest spójny z rekomendacją dotyczącą opracowania standardów usług realizowanych w ramach CUS.

UWAGA: organizatorem konkursów na świadczenie usług społecznych w systemie koordynowanym przez CUS jest organ jednostki samorządu terytorialnego zgodnie z zapisami ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Standardy w szeroko rozumianych usługach społecznych zaczęły pojawiać się w samorządzie terytorialnym już na początku lat 90. XX wieku, jednak nie rozpowszechniły się tak dalece, aby stać się jednym z filarów lokalnej polityki społecznej. Dlatego proponujemy, aby przez to pojęcie rozumieć specyfikację danej usługi, która może stać się merytoryczną podstawą dla Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia lub ogłoszenia konkursowego. Bardzo ciekawymi doświadczeniami w tym zakresie dysponuje m.in. Warszawa (por. ramka poniżej).

¹³ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1468 z późn. zm.

Dobre praktyki miasta stołecznego Warszawy

W Warszawie obowiązkowe włączanie organizacji pozarządowych w konsultowanie (a w praktyce we współtworzenie) projektów ogłoszeń konkursowych pozwala na rzetelne i przemyślane zaplanowanie zadań publicznych, finansowanych w ramach Programu Współpracy. Wspólna praca urzędników merytorycznych oraz partnerów społecznych nad tak rozumianymi standardami usług (m.in. określającymi grupy docelowe, obszar działania, konkretne oczekiwane przez samorząd formy pracy oraz ilościowe i jakościowe jej rezultaty) możliwa jest dzięki funkcjonowaniu kilkudziesięciu Komisji Dialogu Społecznego, skupiających blisko 700 przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Podsumowując, zlecenie zadań publicznych dotyczących usług społecznych w ramach CUS na podstawie konkursów jest formą wyłonienia partnerów z sektora społecznego i włączenia ich do systemu poprzez wykorzystanie ich potencjału przy realizacji zadań CUS i przekazanie im części zadań.

W zakresie zlecenia zadań CUS w formie konkursów o dotację obok wskazanej ustawy o działalności pożytku publicznego odrębne procedury konkursowe wynikać mogą z ustaw szczegółowych wskazanych w art. 2 ust. 2 ustawy o CUS. Takie regulacje wynikać mogą np. z ustawy o sporcie – tutaj samorządy mają wybór co do tego, czy zadania zlecać na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie czy też opracować własne procedury. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym¹⁴ nakłada natomiast na samorządy stosowanie wprost procedury zapisanej w tej ustawie.

Zakup usług społecznych

Inną procedurą włączenia partnerów zewnętrznych do systemu realizacji usług społecznych w ramach CUS są zakupy usług oparte na przepisach Prawa zamówień publicznych. Ta forma współpracy rozszerza katalog podmiotów realizujących usługi społeczne również o podmioty komercyjne. Podmioty z sektora społecznego mogą brać udział w tej procedurze pod warunkiem prowadzenia działalności gospodarczej lub odpłatnej statutowej działalności pożytku publicznego. Znaczącą rolę w systemie realizacji usług społecznych w tej formie powinny odgrywać podmioty ekonomii społecznej, a przede wszystkim przedsiębiorstwa społeczne świadczące usługi społeczne. Charakteryzują się one łączeniem celów biznesowych z celami społecznymi, co przy zapewnieniu wysokiej jakości usług w ramach systemu CUS powinno być kluczowe.

Ze względu na cele CUS oraz charakter usług społecznych oraz odbiorców usług społecznych należy każdorazowo rozważyć, czy przy realizacji zleceń w procedurze zakupu usługi nie warto zastosować odpowiednich klauzul, które pozwolą na wspieranie przy zakupie usług dodatkowych celów społecznych. Takie klauzule społeczne w zamówieniach publicznych są narzędziem realizacji dodatkowych celów i ich stosowanie, po-

¹⁴ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 2365 z późn. zm.

dobnie jak wybór odpowiedniej procedury, powinno być poprzedzone wnikliwą analizą. Obecnie przepisy Prawa zamówień publicznych przewidują możliwość stosowania trzech rodzajów klauzul (por. ramka poniżej).

Klauzule w polskim Prawie zamówień publicznych:

- tzw. zamówienia zastrzeżone, o których mowa w art. 22 ust. 2 ustawy – Prawo zamówień publicznych,
- wymagania dodatkowe, które zamawiający może postawić w opisie przedmiotu zamówienia zgodnie z dyspozycją art. 29 ust. 3 i 4 ustawy – Prawo zamówień publicznych,
- wymagania odnoszące się do zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, które zamawiający zobowiązany jest w ramach każdego postępowania postawić w myśl art. 29 ust. 3a – Prawo zamówień publicznych.

ustawa – Prawo zamówień publicznych

Klauzula zastrzeżona zakłada zgodnie z art. 22 ust. 2 i 2a Prawa zamówień publicznych, że: „Zamawiający może zastrzec w ogłoszeniu o zamówieniu, że o udzielenie zamówienia mogą ubiegać się **wyłącznie** zakłady pracy chronionej oraz inni wykonawcy, których działalność, lub działalność ich wyodrębnionych organizacyjnie jednostek, które będą realizowały zamówienie, obejmuje społeczną i zawodową integrację osób będących członkami grup społecznie marginalizowanych, w szczególności:

- 1) osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1172, 1495 i 1696);
- 2) bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2019 r. poz. 1482 i 1622);
- 3) osób pozbawionych wolności lub zwalnianych z zakładów karnych, o których mowa w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2019 r. poz. 676, 679 i 1694), mających trudności w integracji ze środowiskiem;
- 4) osób z zaburzeniami psychicznymi w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2018 poz. 1878 oraz z 2019 r. poz. 730 i 1690);
- 5) osób bezdomnych w rozumieniu ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1507, 1622 i 1690);
- 6) osób, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1666);
- 7) osób do 30. roku życia oraz po ukończeniu 50. roku życia, posiadających status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia;

8) osób będących członkami mniejszości znajdującej się w niekorzystnej sytuacji, w szczególności będących członkami mniejszości narodowych i etnicznych w rozumieniu ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823).

2a. Zamawiający określa minimalny procentowy wskaźnik zatrudnienia osób należących do jednej lub więcej kategorii, o których mowa w ust. 2, nie mniejszy niż 30%, osób zatrudnionych przez zakłady pracy chronionej lub wykonawców albo ich jednostki, o których mowa w ust. 2”.

Trochę inny charakter ma klauzula wskazana w art. 29 ust. 4 Prawa zamówień publicznych, która stanowi, że: „Zamawiający może określić w opisie przedmiotu zamówienia wymagania związane z realizacją zamówienia, które mogą obejmować aspekty gospodarcze, środowiskowe, społeczne, związane z innowacyjnością lub zatrudnieniem, w szczególności dotyczące zatrudnienia:

- 1) bezrobotnych w rozumieniu ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 2) młodocianych, o których mowa w przepisach prawa pracy, w celu przygotowania zawodowego;
- 3) osób niepełnosprawnych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- 4) innych osób niż określone w pkt 1, 2 lub 3, o których mowa w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 217 i 730) lub we właściwych przepisach państw członkowskich Unii Europejskiej lub Europejskiego Obszaru Gospodarczego”.

Klauza ta nie ogranicza dostępu do realizacji usług jakkolwiek określonym podmiotom. Wskazuje na możliwość zastosowania określonych aspektów społecznych. Obecnie każdy samorząd musi uzasadniać, dlaczego nie wykorzystał klauzuli. Wymaga to każdorazowo analizy rynku i charakteru usług. Przy realizacji usług społecznych wprowadzenie ww. klauzul wydaje się być celowe – np. przy dostarczaniu usług opiekuńczych jako narzędzie stymulowania aktywności zawodowej na lokalnym rynku pracy.

Kolejną klauzulą społeczną – wydaje się, że najistotniejszą dla aspektu społecznego przy realizacji usług społecznych – jest tzw. klauzula zatrudnieniowa z art. 29 ust. 3a Prawa zamówień publicznych: „Zamawiający określa w opisie przedmiotu zamówienia na usługi lub roboty budowlane wymagania zatrudnienia przez wykonawcę lub podwykonawcę na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia, jeżeli wykonanie tych czynności polega na wykonywaniu pracy w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2019 r. poz. 1040, 1043 i 1495)”. Wskazany przepis nakłada na zamawiających obowiązek wymagania od wykonawcy lub podwykonawcy zatrudnienia na podstawie umowy o pracę osób wykonujących wskazane przez zamawiającego czynności w zakresie realizacji zamówienia na usługi, jeżeli wykonanie tych czynności polega na wykonywaniu pracy w sposób określony w art. 22 § 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy¹⁵.

¹⁵ Tekst jedn. Dz. U. z 2019 r. poz. 1040 z późn. zm.

Dla realizacji i jakości usług społecznych w ramach systemu CUS ta klauzula powinna być w pełni wykorzystywana. Klauzule powinny być wprowadzone do dokumentacji przetargowej, szczególnie Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia.

Z uwagi na specyfikę usług społecznych realizowanych z wykorzystaniem CUS ich stosowanie może mieć znaczenie dla uspołecznienia zamówień i stymulowania społecznych zachowań wykonawców, szczególnie tych z sektora biznesu. Kluczową rolę odgrywają tutaj przepisy ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji¹⁶. Szczególne znaczenie będzie miało prowadzenie rewitalizacji na obszarze Specjalnej Strefy Rewitalizacji w oparciu o ustawę o rewitalizacji i samorządowy program rewitalizacji. W przypadku wyznaczenia Specjalnej Strefy Rewitalizacji zamówienia publiczne w niej realizowane przeprowadzane są w oparciu o specjalny tryb. Ustawa wprowadza bowiem szczególne rozwiązania dotyczące zamówień o wartości powyżej 30 000 euro, lecz nie większej niż tzw. progi unijne, wynoszące w uproszczeniu 134 000 euro dla dostaw lub usług oraz 5 186 000 euro dla robót budowlanych. Otóż preferencyjne przepisy stosuje się dla zamówień publicznych realizujących przedsięwzięcia zawarte właśnie w gminnym programie rewitalizacji.

Ze strony podmiotowej szczególny tryb dotyczy również udziału podmiotów ekonomii społecznej. Ustawodawca wskazuje, że organizacje pozarządowe oraz spółdzielnie socjalne, których zasadnicza część działalności wykonywana jest w obszarze rewitalizacji oraz kiedy przedmiot zamówienia należy do ich działalności statutowej, mogą one korzystać wprost z trybu specjalnego. Istotą rozwiązania wskazanego w ustawie o rewitalizacji jest możliwość wyłączenia trybów przetargowych wynikających z prawa zamówień publicznych do zamówień stosowanych w specjalnej strefie. Samorząd musi stosować tylko zasadę jawności i równości podmiotów przy prowadzonym wyborze wykonawcy.

Celem wprowadzenia do ustawy o rewitalizacji tych rozwiązań jest działanie na rzecz aktywizacji mieszkańców strefy. Narzędzia te mają przyczynić się do redukcji wskazanych problemów społecznych i ekonomicznych na obszarze rewitalizacji. Zastosowanie klauzul w ramach zamówień publicznych realizowanych przy procesach rewitalizacji może mieć bardzo różne zastosowanie. Bazując na doświadczeniach samorządów w zakresie stosowania klauzul społecznych, usługi CUS, dla których mogą mieć one największe zastosowanie, to np. usługi opiekuńcze. Zresztą zakres usług, jakie może zlecać samorząd podmiotom ekonomii społecznej, nie jest w żaden sposób ograniczony. Kluczową kwestią jest ich potencjał i otwartość samorządu na stymulowanie usług realizowanych przez PES w obszarze rewitalizacji. Dla działań CUS może mieć to istotne znaczenie w zakresie realizacji działań z obszaru przeciwdziałania bezrobociu i pomocy społecznej. Już dziś w strefach rewitalizacji realizowane są zlecenia mające na celu włączenie mieszkańców danego obszaru, m.in. poprzez usługi gastronomiczne (dostarczanie posiłków do placówek oświatowych i pomocy społecznej) czy usługi komunalne.

Kontraktowanie usług z podmiotami leczniczymi

Zgodnie z ustawą o działalności leczniczej stroną współpracy w ramach centrów usług społecznych mogą być podmioty lecznicze. Zgodnie z art. 4 ust. 1 tej ustawy „Podmiotami leczniczymi są:

¹⁶ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 1398 z późn. zm.

- 1) przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2018 r. poz. 646, 1479, 1629 i 1633) we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej,
- 2) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- 3) jednostki budżetowe, w tym państwowe jednostki budżetowe tworzone i nadzorowane przez Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Sprawiedliwości lub Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, posiadające w strukturze organizacyjnej ambulatorium, ambulatorium z izbą chorych lub lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, pielęgniarkę podstawowej opieki zdrowotnej lub położną podstawowej opieki zdrowotnej w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 27 października 2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej (Dz. U. poz. 2217 oraz z 2018 r. poz. 1000 i 1544),
- 4) instytuty badawcze, o których mowa w art. 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. z 2018 r. poz. 736 i 1669),
- 5) fundacje i stowarzyszenia, których celem statutowym jest wykonywanie zadań w zakresie ochrony zdrowia i których statut dopuszcza prowadzenie działalności leczniczej,
- 5a) posiadające osobowość prawną jednostki organizacyjne stowarzyszeń, o których mowa w pkt 5,
- 6) osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania,
- 7) jednostki wojskowe
– w zakresie, w jakim wykonują działalność leczniczą”.

Przedmiotem współpracy w ramach usług społecznych CUS są świadczenie działalności leczniczej.

Zgodnie z art. 8 ustawy o działalności leczniczej „Rodzajami działalności leczniczej są:

- 1) stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne:
 - a) szpitalne,
 - b) inne niż szpitalne;
- 2) ambulatoryjne świadczenia zdrowotne”.

Artykuł 9 ust. 1 i 2 ustawy o działalności leczniczej stanowi natomiast, że: „Stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne inne niż szpitalne mogą polegać w szczególności na:

- 1) udzielaniu całodobowych świadczeń zdrowotnych, które obejmują swoim zakresem pielęgnację i rehabilitację pacjentów niewymagających hospitalizacji, oraz zapewnianiu im produktów leczniczych i wyrobów medycznych, pomieszczeń i wyżywienia odpowiednich do stanu zdrowia, a także prowadzeniu edukacji zdrowotnej dla pacjentów i członków ich rodzin raz przygotowaniu tych osób do samoopieki i samopielęgnacji w warunkach domowych;

- 2) udzielaniu całodobowych świadczeń zdrowotnych, które obejmują swoim zakresem pielęgnację, opiekę i rehabilitację pacjentów niewymagających hospitalizacji, oraz zapewnianiu im produktów leczniczych potrzebnych do kontynuacji leczenia, pomieszczeń i żywienia odpowiednich do stanu zdrowia, a także prowadzeniu edukacji zdrowotnej dla pacjentów i członków ich rodzin oraz przygotowaniu tych osób do samoopieki i samopielęgnacji w warunkach domowych;
- 3) udzielaniu świadczeń zdrowotnych polegających na działaniach usprawniających, które służą zachowaniu, przywracaniu i poprawie zdrowia;
- 4) sprawowaniu wszechstronnej opieki zdrowotnej, psychologicznej i społecznej nad pacjentami znajdującymi się w stanie terminalnym oraz opieki nad rodzinami tych pacjentów.

2. Świadczenia, o których mowa w ust. 1 pkt 4, oraz świadczenia pielęgnacyjne i opiekuńcze mogą być udzielane także wyłącznie w warunkach domowych”.

Podstawą współpracy mogą być dwa akty prawne:

- ustawa o zdrowiu publicznym, której art. 14 ust. 1 wskazuje, że powierzenie realizacji zadań z zakresu zdrowia publicznego przez odpowiedniego dysponenta środków, o których mowa w art. 13, odbywa się w trybie konkursu ofert ogłaszanego przez tego dysponenta;
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, której art. 9a stanowi, że w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie ochrony zdrowia, jednostka samorządu terytorialnego, uwzględniając w szczególności regionalną mapę potrzeb zdrowotnych, priorytety dla regionalnej polityki zdrowotnej oraz stan dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej na obszarze województwa, może finansować dla mieszkańców tej wspólnoty świadczenia gwarantowane. W art. 9b ust. 1 i 2 tej ustawy zaś postanowiono, że świadczenia gwarantowane, o których mowa w art. 9a, są finansowane na podstawie umowy zawartej pomiędzy jednostką samorządu terytorialnego a świadczeniodawcą wyłonionym w drodze konkursu ofert oraz że do konkursu ofert, o którym mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 48b ust. 2–4 i 6 tej ustawy.

Obie wskazane powyżej podstawy prawne określają warunki ogłoszenia konkursu, zakresy ogłoszeń konkursowych oraz ofert. Nie mają w tym wypadku zastosowania przepisy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie ani przepisy Prawa zamówień publicznych. Samorządy wówczas **samodzielnie opracowują wzory dokumentów**, bazując wprost na zapisach ustaw. Oczywiście, w przypadku realizowania usług społecznych przez CUS przepisy powyższych ustaw będą miały zastosowanie również dla wszystkich zadań z obszaru „ochrony zdrowia”.

Podsumowując, należy jeszcze raz zwrócić uwagę, że centrum usług społecznych w jak największym zakresie powinno korzystać z potencjału lokalnych partnerów. System kontraktacji zadań powinien być podstawą realizacji zasad współpracy, o których mowa w art. 14 ustawy o CUS. Zlecając usługi społeczne, należy bazować na lokalnej diagnozie, uwzględniając potencjał lokalnych podmiotów. Przy realizacji usług społecznych z wykorzystaniem CUS jako koordynatora lokalnego systemu usługowego rekomendowane jest rozsądne korzystanie ze wszystkich przedstawionych wyżej procedur. Należy pamiętać, że podstawą wyboru trybów

zlecenia usług – oprócz zasady pomocniczości i zasady uczciwej konkurencji – powinna być również zasada partnerstwa, zapewniająca zastosowanie takich procedur, które nie będą wykluczać podmiotów, na przykład ze względu na ich słabszy potencjał ekonomiczny.

Tworzenie partnerstw międzysektorowych

Szczególną formą możliwej współpracy CUS w zakresie współpracy z partnerami lokalnymi są lokalne partnerstwa na rzecz koordynacji usług społecznych. Rekomendujemy korzystanie z tej formy współdziałania. Partnerstwo, łącząc zasoby partnerów, zwiększa efektywność ich wykorzystania. Opis zasad i metodologii tworzenia takich porozumień znajduje się w oddzielnej broszurze¹⁷. Poniżej prezentujemy – jako jedną z rekomendacji – propozycję utworzenia przy CUS **forum partnerów centrum** jako przykładową płaszczyznę koordynacji działań wraz z zespołami roboczymi do pracy nad poszczególnymi zakresami usług.

W przedstawionym w 2012 r. *Modelu współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi*¹⁸ partnerstwa są jednym z kluczowych obszarów tworzenia tzw. lokalnej infrastruktury współpracy. Ideę utworzenia partnerstwa proponujemy oprzeć na sześciu zasadach współpracy wynikających m.in. z ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jakimi są: zasada suwerenności, zasada partnerstwa, zasada pomocniczości, zasada efektywności, zasada jawności i zasada uczciwej konkurencji.

Zgodnie z **zasadą suwerenności** udział samorządu i organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów w partnerstwie lokalnym jest dobrowolny. Każdy z uczestników autonomicznie określa zakres i formy swojego zaangażowania. Wzajemne zobowiązania i szczególne relacje między partnerami dotyczą tylko spraw objętych działaniem partnerstwa, w innych sprawach, których nie dotyczy umowa partnerska, partnerzy zachowują pełną autonomię wobec pozostałych podmiotów i mogą prowadzić niezależną działalność pod warunkiem, że nie naruszają zasad partnerstwa i nie szkodzą jego celom.

Zgodnie z **zasadą partnerstwa** członkowie partnerstwa – niezależnie od posiadanych zasobów, wpływu lub wielkości wkładu – dysponują prawem do zabierania głosu i wyrażania opinii, ich głosy zaś w procesie podejmowania decyzji są równe. Każdy rodzaj wkładu we wspólne działania podejmowane przez partnerstwo jest ważny i szanowany przez pozostałych. Zgodnie z **zasadą pomocniczości** samorząd jest zobowiązany do tworzenia dobrego klimatu do powstawania partnerstw lokalnych i wspierania działań partnerstw już istniejących m.in. poprzez orgrywanie roli lidera, co jest wpisane w zadania w ramach CUS. Podmioty dysponujące większymi zasobami powinny wspierać podmioty o mniejszych możliwościach w realizacji celów.

17 B. Bąbska, B. Skrzypczak, *Organizator społeczności lokalnej w centrum usług społecznych*, op. cit. (przyp. red.).

18 *Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2012; dokument został przygotowany w ramach projektu „Model współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych – wypracowanie i upowszechnienie standardów współpracy przy aktywnym udziale ekspertów trzeciego sektora”.

Zgodnie z **zasadą efektywności** członkowie partnerstwa nie podejmują równoległe działań dublujących, konkurencyjnych lub szkodliwych wobec zadań partnerstwa. Członkowie partnerstwa zobowiązują się do udostępniania partnerstwu zasobów przydatnych do osiągnięcia jego celów. Zgodnie z **zasadą jawności** wszelkie informacje o partnerstwie, zasadach jego utworzenia oraz prowadzonej przez partnerstwo działalności są powszechnie dostępne. Zgodnie z **zasadą uczciwej konkurencji** partnerstwo lokalne jest otwarte na wszystkie podmioty podzielające cele partnerstwa i akceptujące zasady jego działania. Skoro każdy partner wnosi zasoby do partnerstwa, powinien również odnosić z tego tytułu korzyści, jednak ich poziom indywidualny powinien być proporcjonalny do poziomu zaangażowania i wkładu w realizację celów partnerstwa. Respektowanie tej zasady pozwala utrzymać zaangażowanie partnerów, a przez to zapewnia trwałość współpracy.

Funkcjonowanie partnerstw lokalnych, w tym partnerstwa na rzecz CUS, powinno zostać uregulowane w dokumencie programowym (np. programie współpracy samorządu i organizacji pozarządowych).

Kolejnym elementem jest zawieranie umów partnerskich. Rekomendujemy dla prowadzenia działań CUS określenie ram umowy, którą następnie wypracują i podpiszą partnerzy. Niezbędne jest uregulowanie (np. w formie regulaminu) sposobu sprawowania funkcji przedstawicieli partnerów (zarówno samorządów, organizacji pozarządowych, jak i innych partnerów) w partnerstwie (np. w zakresie obejmowania funkcji w organach partnerstwa, sposobu głosowania, obowiązków w zakresie informowania organów samorządu o funkcjonowaniu partnerstwa i jego działalności itp.). W przypadku rekomendowanego forum taki regulamin powinien odnosić się do zasad działania i funkcjonowania partnerów, zasad powoływania i działania zespołów roboczych.

Szczególną formą partnerstw są partnerstwa projektowe. W ramach działań CUS mogą one odgrywać szczególną rolę w korzystaniu z finansowania działań w oparciu o środki pozabudżetowe, w tym środki z funduszy europejskich. Zasady tworzenia partnerstw projektowych z udziałem samorządu powinny być uregulowane lokalnie. Zgodnie z rekomendacjami zawartymi w przywoływanym *Modelu współpracy...*, regulacja taka powinna znaleźć się chociażby w programie współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi. Zasady tworzenia projektów partnerskich w perspektywie 2014–2020 określa ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020¹⁹. Szczegółowa procedura wskazana została w art. 33 ust. 1 i 2 tej ustawy. Zapisy te stosuje się do wyboru partnerów przez jednostki sektora finansów publicznych.

Legalna procedura tworzenia projektów partnerskich

Art. 33. 1. W celu wspólnej realizacji projektu, w zakresie określonym przez instytucję zarządzającą krajowym programem operacyjnym albo instytucję zarządzającą regionalnym programem operacyjnym, może zostać utworzone partnerstwo, przez podmioty wnoszące do projektu zasoby ludzkie, organizacyjne, techniczne lub finansowe, realizujące wspólnie projekt, zwany dalej „projektem partnerskim”, na warunkach określonych w porozumieniu albo umowie o partnerstwie.

¹⁹ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 1431 z późn. zm.

2. Podmiot, o którym mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579 i 2018), dokonuje wyboru partnerów spoza sektora finansów publicznych z zachowaniem zasady przejrzystości i równego traktowania podmiotów. Podmiot ten, dokonując wyboru, jest obowiązany w szczególności do:

- 1) ogłoszenia otwartego naboru partnerów na swojej stronie internetowej wraz ze wskazaniem co najmniej 21-dniowego terminu na zgłaszanie się partnerów;
- 2) uwzględnienia przy wyborze partnerów: zgodności działania potencjalnego partnera z celami partnerstwa, deklarowanego wkładu potencjalnego partnera w realizację celu partnerstwa, doświadczenia w realizacji projektów o podobnym charakterze;
- 3) podania do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej informacji o podmiotach wybranych do pełnienia funkcji partnera.

3. Wybór partnerów spoza sektora finansów publicznych jest dokonywany przed złożeniem wniosku o dofinansowanie projektu partnerskiego. (...)

4. Do wyboru partnerów z innych niż Rzeczpospolita Polska państw w ramach współpracy ponadnarodowej, o której mowa w art. 10 rozporządzenia EFS, nie stosuje się przepisów ust. 2 pkt. 1 i ust. 3. (...)

5. Porozumienie oraz umowa o partnerstwie określają w szczególności:

- 1) przedmiot porozumienia albo umowy;
- 2) prawa i obowiązki stron;
- 3) zakres i formę udziału poszczególnych partnerów w projekcie;
- 4) partnera wiodącego uprawnionego do reprezentowania pozostałych partnerów projektu;
- 5) sposób przekazywania dofinansowania na pokrycie kosztów ponoszonych przez poszczególnych partnerów projektu, umożliwiający określenie kwoty dofinansowania udzielonego każdemu z partnerów;
- 6) sposób postępowania w przypadku naruszenia lub niewywiązania się stron z porozumienia lub umowy (...).

ustawa o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności
finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020

W przypadku, gdy liderem projektu jest podmiot niebędący jednostką z sektora finansów publicznych, to również na poziomie lokalnym powinny być określone zasady tworzenia takich partnerstw. Posiadanie tej procedury nie jest obowiązkowe dla samorządu, jednak w myśl zasady jawności i uczciwej konkurencji powinny być one określone w celu zapewnienia jak najbardziej efektywnego partnerstwa przy realizacji zadań publicznych²⁰.

²⁰ Przykład procedury: <http://www.um.kutno.pl/page/file.php?id=699>.

Partnerstwo w ramach CUS jest kluczową formą realizacji zasady partnerstwa. Jest zarazem elementem zapewniającym skuteczną koordynację usług społecznych na poziomie lokalnym. Dlatego rekomendujemy zawiązywanie partnerstw przy uruchamianiu centrów usług społecznych.

Koordynacja usług społecznych

Wśród mieszkańców – członków wielu jednostek samorządu terytorialnego, ugruntowany jest wizerunek ośrodka pomocy społecznej jako placówki wsparcia dla osób (i rodzin) słabszych, biedniejszych, niesamodzielnych życiowo. Dlatego utworzeniu centrum usług społecznych powinna towarzyszyć działalność informacyjna upowszechniająca wiedzę o nowej formule odpowiadania na potrzeby społeczności, wykorzystania jej do rozwoju i wzmacniania potencjału lokalnego, wspierania aktywizacji społecznej i zawodowej nie tylko osób z grup wykluczonych czy klientów pomocy społecznej. Informacja powinna być ukierunkowana do przedstawicieli samorządu, mieszkańców oraz biznesu, organizacji pozarządowych i przedsiębiorstw społecznych (potencjalni partnerzy i kontrahenci CUS)²¹.

Kluczową rolę stymulującą w zakresie tworzenia i rozwijania przyjaznego otoczenia dla działań CUS powinno przyjąć na siebie samo centrum wspomagane przez urząd JST. Chodzi tu m.in. o wsparcie takich działań, jak propagowanie tworzenia nowych podmiotów usługowych i rozwoju już istniejących, poczynając od działań edukacyjnych poprzez promocję dobrych praktyk i rozwiązań, animowanie powstawania formalnych i nieformalnych grup konsultacyjnych oraz włączanie ich do funkcjonującej już sieci współpracy i koordynacji partnerów CUS, zarządzanej przez centrum.

Z kolei w samym CUS warto w jak największym stopniu wykorzystać organizatora społeczności lokalnej, który – ze względu na swoje kompetencje i znajomość środowiska potencjalnych partnerów CUS – powinien co najmniej uczestniczyć w pracach forum, na przykład jako jeden z jego koordynatorów opiekujących się procesem zadaniowym forum.

Jak zrealizować skrótowo zarysowany w ustawie o CUS model rozwoju współpracy CUS i jego partnerów? Zapewne każdy zainteresowany samorząd opracuje i wdroży własne procedury, warto jednak przyjrzeć się propozycji teoretycznie najszerszej, rekomendowanej w niniejszym opracowaniu. Praca nad tworzeniem eksperckiego zaplecza dla CUS została przez nas podzielona na etapy, dzięki którym zaplanowano działania włączające kluczowe podmioty w proces diagnozy i formułowania planów, a także przygotowano środowisko realizatorów do praktycznego zastosowania rozwiązań zaproponowanych przez centrum. Kolejne etapy prac to: 1) diagnoza, 2) powołanie forum partnerów CUS, 3) praca zespołów roboczych w ramach forum, 4) opracowanie projektu planu rozwoju lokalnego, 5) konsultacje zaproponowanego planu, 6) edukacja, 7) wdrożenie.

21 Taką funkcję pełni m.in. opracowanie: M. Rymśa, *Dlaczego centrum usług społecznych?*, KPRP, Warszawa 2020; broszura dostępna w ramach pakietu edukacyjnego „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych” przygotowanego przez Kancelarię Prezydenta RP (przyp. red.).

- 1) **Diagnoza, badania** – stanowią one zasadniczą bazę dla opracowania głównych kierunków działań CUS, w tym wskazania obszarów dla szybszej interwencji lub długofalowych zmian oraz określenia potencjału usługodawców wraz z możliwymi usługami do zlecenia tym partnerom.
- 2) **Powołanie i praca forum partnerów CUS** – w skład forum powołani zostają przedstawiciele potencjalnych realizatorów zadań CUS z innych sektorów, którzy mogą wnieść unikalną eksperytykę i doświadczenie. Zasadniczym zadaniem forum jest współpraca z centrum wokół diagnozy problemów i potencjałów, konsultacja tego dokumentu, jak też udział w opracowaniu co najmniej założeń do diagnozy lokalnej i narzędzi do dalszego wykorzystania (m.in. praca nad standardami usług społecznych). Forum może i powinno być także miejscem efektywnego poznawania się poszczególnych osób, co skutkuje wzmocnieniem relacji i budową lokalnego kapitału społecznego.
- 3) **Praca zespołów roboczych w ramach forum** – grupy powoływane spośród przedstawicieli władz uchwałodawczych, władz wykonawczych, urzędu jednostki samorządu terytorialnego, pracowników jednostek organizacyjnych i liderów środowiskowych. Ich zadaniem jest opracowanie konkretnych procedur wdrożeniowych, w tym dokumentacji, podstaw prawnych, procedur zlecenia zadań, narzędzi monitorowania zlecenia i wykonywania usług społecznych, a także jakości funkcjonowania podmiotów będących partnerami centrum (w tym wartości etycznych).
- 4) **Opracowanie** – w ścisłej współpracy z forum partnerów – **projektu planu rozwoju lokalnego**. Opierając się na zbliżonych doświadczeniach samorządów, za ważne parametry programu można uznać:
 - ukazanie CUS jako istotnego narzędzia aktywizacji lokalnej, mającej na celu pobudzenie społeczności lokalnych do podejmowania oddolnych działań, w tym w szczególności do aktywizacji społecznej i zawodowej oraz wykorzystania potencjału kulturalnego, tradycji i walorów turystycznych danej JST;
 - włączenie do projektu planu oferty CUS jako wzmacniającej rozwój usług społecznych i przedsiębiorczości społecznej w JST przez zapewnienie odpowiednich narzędzi finansowych, a także oferty działań doradczych i szkoleniowych wspierających partnerów CUS jako jego potencjalnych usługobiorców;
 - włączenie do projektu planu ekonomii społecznej w ramach systemu edukacji oraz prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych zwiększających świadomość mieszkańców JST o roli, znaczeniu i możliwościach, jakie daje ekonomia społeczna.

Wskazane obszary nie wyczerpują zakresu przedmiotowego podejścia do zawartości planu rozwoju społecznego. Ich sensem jest pokazanie roli działań przygotowujących lokalne środowisko do przyjęcia oferty CUS jako ważnego elementu rozwoju wspólnoty lokalnej, odbudowy relacji społecznych, sąsiedzkich, międzyludzkich i międzysektorowych, a także odkrycie na nowo potencjałów danej społeczności i ich wykorzystanie w rozwoju aktywności i przedsiębiorczości społecznej. Układ planu powinien być podporządkowany jego funkcjonalności oraz dążyć do prostoty i jasności przekazu. Głównym elementem dokumentu powinny być zaplanowane do osiągnięcia rezultaty oraz docelowe ich wskaźniki, a także podmioty odpowiedzialne za ich uzyskanie i przewidziany czas.

- 5) **Konsultacje zaproponowanego planu w jego kolejnych fazach powstawania** – aby poznać opinie różnych środowisk dotyczące kształtu planu oraz stworzyć możliwość jego modyfikacji, niezbędne są konsultacje treści dokumentu. Proces ten warto podzielić na trzy etapy: edukacja, właściwa konsultacja, analiza i wykorzystanie zebranych uwag. Pierwszym krokiem jest stworzenie okazji do poznania całego kontekstu, w tym potrzeb lokalnych oraz możliwych potencjałów, również tych leżących po stronie partnerów zewnętrznych (biznes, organizacje społeczne, podmioty ekonomii społecznej). Konsultacje takie mogą przebiegać w ramach otwartych bądź fokusowych spotkań, prac grup eksperckich czy wyrażenia opinii przez Internet. Ważne jest wcześniejsze uświadomienie osób co do przedmiotu konsultacji, a także późniejsze wykorzystanie ich uwag w ulepszeniu proponowanych rozwiązań bądź zaraportowanie przyczyn nieuwzględnienia poszczególnych opinii. Dzięki temu osoby będą zachęczone do udziału w podobnych procesach konsultacji, czując wagę swojego głosu.

- 6) **Edukacja** – każda zmiana w znanym układzie odniesienia wywołuje mimowolny opór czy niechęć osób, których ta nowa sytuacja dotyczy. Szczególnie jeśli związane jest to ze zwiększeniem obowiązków (lub ich zmianą), z poczuciem niewielkiego wpływu na daną sytuację, a przede wszystkim z brakiem wiedzy i domniemyanych kompetencji. W modelu funkcjonowania CUS jedną z najważniejszych grup dotkniętych nową sytuacją mogą być pracownicy urzędu JST, a także jego jednostek organizacyjnych i związanych podmiotów: ośrodka pomocy społecznej, domu kultury, bibliotek. Wynika to z samych założeń centrum, które działając przekrojowo, horyzontalnie, może dość znacznie przejąć planowanie i realizację zadań w dziedzinach dotychczas tradycyjnie zarezerwowanych dla tych podmiotów. Stąd też wprowadzenie konkretnych osób w ideę i metodologię pracy centrum uznać należy za kluczowy element tego innowacyjnego w skali danej jednostki samorządu terytorialnego procesu. Podstawowym narzędziem zmiany są tu szkolenia, rozumiane jako kilkugodzinne spotkania z elementami warsztatowymi, których celem jest wzrost wiedzy w grupie urzędników i pracowników jednostek samorządowych na temat oferty CUS. Dobór osób zaproszonych do udziału w szkoleniach wynika z ich dotychczasowego zakresu zadań, które to mogą bezpośrednio lub pośrednio wpływać na wdrożenie takiej oferty i jej monitorowanie.

- 7) **Wdrożenie** – plan rozwoju jest dokumentem, który wchodzi w życie decyzją organu uchwałodawczego (rady) JST, stając się ważną podstawą legalną (na zasadzie prawa miejscowego) dla prowadzenia lokalnej polityki społecznej.

Jak dialogować, jak diagnozować, jak konsultować

Ustawa o CUS nakłada na centra obowiązek współpracy z zewnętrznymi podmiotami na podstawie diagnozy potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych²². Diagnoza ta powinna stanowić

22 Zadania związane ze sporządzeniem diagnozy omówiono w opracowaniu: D. Bazuń, J. Frątczak-Müller, M. Jaskulska, M. Kwiatkowski, A. Mielczarek-Żejmo, *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, KPRP, Warszawa 2020; broszura dostępna w ramach pakietu edukacyjnego „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych” przygotowanego przez Kancelarię Prezydenta RP (przyj. red.).

podstawę do opracowania planu działania CUS, który z kolei powinien być konsultowany z partnerami. Co istotne, także sama diagnoza potrzeb i potencjału musi być konsultowana ze wspólnotą samorządową, na co jednoznacznie wskazuje ustawodawca.

Art. 21. 1 Na podstawie wniosków wynikających z rozeznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych centrum opracowuje diagnozę potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych (...).

3. Diagnoza, o której mowa w ust. 1, zawiera w szczególności informacje dotyczące (...) jednostek organizacyjnych gminy, organizacji pozarządowych i podmiotów, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz osób fizycznych i prawnych, wykonujących usługi z zakresu, o którym mowa w art. 2 ust. 1, na obszarze działania centrum wraz ze wskazaniem wykonywanych przez nie usług (...).

5. Diagnoza, o której mowa w ust. 1, jest przekazywana wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) oraz radzie gminy. Przed przekazaniem diagnozy, centrum przeprowadza konsultacje diagnozy ze wspólnotą samorządową.

ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Ponadto ustawa o CUS nakłada na centrum obowiązek dbania o lokalny system usług społecznych również w drodze jego koordynacji, a także współpracy z partnerami.

Art. 27. 1. Do zadań organizatora usług społecznych należy w szczególności: (...)

3) podejmowanie działań w celu rozwijania oraz koordynacji lokalnego systemu usług społecznych, w tym nawiązywanie współpracy z organami administracji publicznej, organizacjami pozarządowymi i podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, podmiotami wykonującymi działalność leczniczą w rozumieniu ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej oraz osobami fizycznymi i prawnymi, wykonującymi usługi z zakresu, o którym mowa w art. 2 ust. 1, na obszarze działania centrum (...).

ustawa o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych

Wydaje się, że w szerokim ujęciu CUS może mieć funkcję koordynacyjną w ujęciu horyzontalnym, tj. uwzględniającym różnego typu zadania o charakterze branżowym, do tej pory leżące po stronie referatów, wydziałów i biur w strukturze urzędu danej JST. Teraz, w związku z szerokimi kompetencjami CUS w tym zakresie, rola urzędu może zostać – funkcjonalnie – dość znacznie zmieniona (ograniczona). Rozwiązanie ustawowe idzie dość daleko, ale realnie odpowiada na często podnoszone zarzuty o resortowości w realizowaniu zadań publicznych. Często zdarza się, że struktura organizacyjna JST jest skomplikowana, co wzmacnia quasi-samodzielność poszczególnych wydziałów – kultury, oświaty, pomocy społecznej itd. Taka mocno branżowa polityka publiczna uniemożliwia ujednoczenie systemu realizacji zadań i współpracy z partnerami zewnętr-

nymi. Najważniejsze jest zatem, aby obok tworzonego modelu współpracy finansowej został stworzony i rozwijał się system lokalnego dialogu obywatelskiego.

Prowadzenie konsultacji społecznych w samorządzie jest zjawiskiem stosunkowo nowym, bo choć konsultacje są uregulowane w przepisach prawa już od dość dawna, to ich dotychczasowy zakres stosowania ograniczał się do niewielkiego diapazonu spraw – bądź rzeczywiście najistotniejszych dla danej JST, bądź tych, które narzucały obligatoryjnie zapisy wybranych ustaw prawa materialnego. Jednak od mniej więcej 10 lat obserwuje się wzrost stosowania konsultacji fakultatywnie w celu zbadania opinii mieszkańców, usłyszenia ich głosów o charakterze zdroworozsądkowym i eksperckim, zminimalizowania ryzyka odrzucenia społecznego danych inwestycji czy zmian.

Przykładem takich instrumentów dialogu z władzami lokalnymi mogą być tzw. okrągłe stoły czy tworzone *ad hoc* ciała do konsultacji, jednak o wiele ciekawszym mechanizmem są rady działalności pożytku publicznego czy komisje dialogu społecznego (obywatelskiego).

Komisje dialogu społecznego

Komisje dialogu społecznego (KDS) są warszawskim rozwiązaniem, opracowanym przez sektor pozarządowy, które działacze próbowali umieścić w oficjalnej polityce miejskiej. Udało się to po 3 latach, w 2004 r., i od tego czasu KDS rozwinęły się od jednej do ponad 50 stałych komisji (w 2019 r.). Ciała te są tworzone z zainteresowanych przedstawicieli organizacji pozarządowych, których partnerem są odpowiednie biura urzędu miasta. Komisje nie są formą reprezentacji sektora, a miejscem, gdzie wszystkie chętne organizacje poprzez swoich przedstawicieli rozmawiają z przedstawicielami miasta o konkretnych kwestiach dotyczących zarówno ich działalności statutowej, jak i kompetencji danego wydziału w urzędzie. Podobne rozwiązania wdrożyły z czasem takie miasta jak Łódź, Poznań, Wrocław czy Kraków.

W takich ciałach jak KDS z konieczności dominuje myślenie branżowe, co jest cenne, jeżeli chodzi o rozwiązywanie specjalistycznych problemów. Natomiast z punktu widzenia całości funkcjonowania JST kluczowe znaczenie dla wyrażania szerszych opinii i poszukiwania rozwiązań dotyczących całości sektora pozarządowego w danym samorządzie pełnią rady działalności pożytku publicznego (RDPP). Są one ciałami dialogu, których członków powołuje – jako organ doradczy – wójt, burmistrz lub prezydent danej gminy czy miasta, zarząd powiatu bądź województwa. Co najważniejsze – składa się ona z nie mniej niż 50% osób z sektora pozarządowego, a w pozostałej części z radnych i urzędników. Są to reprezentanci trzech najsilniejszych i najbardziej znaczących środowisk związanych z szeroko rozumianą polityką społeczną i działaniami obywatelskimi. Jeżeli RDPP uzgodni coś na swoich spotkaniach, to można być pewnym, że jest to najbardziej optymalne i akceptowalne przez wszystkich partnerów rozwiązanie. W ramach RDPP ogląda się dany problem z różnych punktów widzenia, omawia możliwe rozwiązania, równoważy stanowiska. Stąd biorą się tak korzystne efekty pracy RDPP i to bez ponoszenia jakichkolwiek kosztów (choć dany samorząd może przeznaczyć jakieś środki np. na dodatkową pracę ekspertów lub koszt posiedzenia wyjazdowego).

Zastanawiając się nad konstrukcją mechanizmu prowadzenia – najlepiej stałego – dialogu z partnerami zewnętrznymi CUS, warto skorzystać z najbardziej efektywnych przykładów takich procedur. Jedną z propozycji, którą tutaj rekomendujemy, jest uruchomienie przy CUS stałego ciała dialogu i konsultacji partnerów zewnętrznych (potencjalnych usługobiorców centrum) w postaci proponowanego powyżej forum partnerów.

AUTORZY OPRAWIANIA

Łukasz Waszak, prawnik, prezes Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich OPUS w Łodzi, specjalista w zakresie współpracy międzysektorowej. Od ponad 20 lat związany z sektorem pozarządowym.

Zbigniew Wejcman, absolwent studiów politologicznych, pracownik dydaktyczno-naukowy, starszy specjalista pracy socjalnej, menadżer. Od 1993 r. pracuje w Biurze Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych (BORIS), gdzie wspiera III sektor oraz jednostki samorządu terytorialnego i wspólnoty terytorialne. Jest doradcą ds. rozwoju organizacji w Stołecznym Centrum Wspierania Organizacji, a także animatorem w Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej. Pomaga w rozwoju partnerstwom lokalnym, zajmuje się też rzecznictwem organizacji pozarządowych. Autor i współautor ponad 50 publikacji książkowych. Członek-założyciel Stowarzyszenia Trenerów Organizacji Pozarządowych, superwizor. Prezes Zarządu Sieci SPLOT oraz członek zarządu warszawskiego centrum wolontariatu.

Biblioteczka CUS

Seria materiałów edukacyjnych „Jak utworzyć i prowadzić centrum usług społecznych”:

1. Dlaczego centrum usług społecznych?
2. Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych
3. Zarządzanie usługami w centrum usług społecznych
4. Współpraca międzysektorowa w centrum usług społecznych
5. Organizator społeczności lokalnej w centrum usług społecznych
6. Przekształcenie ośrodka pomocy społecznej w centrum usług społecznych
7. Utworzenie międzygminnego centrum usług społecznych

